

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2019

BULGARIAN
HIGHER LEVEL

Monday, 17 June
09:30 - 12:30

Прочетете внимателно текста и отговорете на въпросите. Изпълнете всички задачи от трите части. Всички отговори трябва да бъдат написани на български език.

БЪДЕЩЕТО

То е трансхуманно (От лат. *trans* – отвъд и *homo* – човек, изписвано също като **H+** или **h+**) бъдеще, в което хората и машините ще се слейт и част от биологичните граници на живота ще бъдат преодоляни. В него машините ще са „изкуствено“ свръхинтелигентни, знанието им ще бъде многократно по-голямо и по-сигурно от цялото знание на човечеството до този момент. Те ще „подобряват“ умствените и физическите възможности на човека.

Какви ще са политическите последици на бъдещето обаче? Какво ще се случи с демокрацията, капитализма, правата, свободите и другите основни политически идеали? Ясно е, че те ще се променят, но ако всичко от постигнатото дотук бъде просто отхвърлено и подменено, трансхуманизмът може да се окаже не утопия, а кошмарна, антихуманна реалност.

ПРОБЛЕМ 1: РАВЕНСТВОТО

Сливането между човека и машината, с което ще се преодолеят част от биологичните ни ограничения, ще бъде скъпа процедура. Както сега е скъпо да се имплантира зъб, така ще бъде скъпо имплантирането на допълнителна памет или директна връзка с мрежи от суперкомпютри, даващи в реално време информация, практическо знание, професионална квалификация и т.н. Ако подобни операции са достъпни само за едни и недостъпни за други, формалното равенство пред закона и най-вече равенството на човешкото достойнство не могат да бъдат удържани.

Какви са етическите граници на трансхуманизма? Ясно е, че това бъдеще не може да бъде избегнато, но въпросът е кой, кога и по какви принципи на справедливостта ще получи достъп до него.

ПРОБЛЕМ 2: ТРУДЪТ

От Джон Лок насам се смята, че човешкият труд е в основата на създаването на стойност. С изкуствения интелект това до известна степен ще се промени. Машините ще вземат много самостоятелни решения, ще се самообразоват и ще проявяват творчество. Например част от кодовете, които днес трябва да се пишат от програмисти, ще се пишат от машини. Днес се правят прогнози, според които голяма част от познатите ни професии ще изчезнат в близко бъдеще. Изкуственият интелект ще направи много от днешните работници и свободни професии (лекари, учители, адвокати) непотребни. Най-вероятно нови форми на човешки труд ще се окажат отново ценни, но поне ще има преходен период на „излишни“ хора, които не могат да се адаптират или не искат да го направят.

Изкушението да се ограничат правата на излишните – да гласуват, да се изразяват, да се сдружават – ще бъдат много силни.

ПРОБЛЕМ 3: ХЛЯБ И ВИРТУАЛНИ ЗРЕЛИЩА

Древен Рим е управлявал плебса чрез хляб и зрелища. В бъдещето, за което говорим, хлябът едва ли ще бъде проблем, а виртуалната реалност ще създаде евтина и много продуктивна възможност за развлечения и зрелища. Огромно количество хора днес могат да бъдат (и са) заребявани в електронни игри и забавления: от по-стандартни и невинни като шахмат и

мрежи за запознанства, до виртуалната реалност на сексуални, милитаристични или всякакъв друг вид фантазии, пред които римляните биха се изчервили. Общото между всички тях е, че виртуалната реалност е евтин заместител на *реалната* реалност (ако в това съчетание има смисъл). Скъпо е да се изпрати мисия до Марс, но е далеч по-евтино да се направи реалистичен симулатор на подобна мисия, чрез който милиони да могат да „покорят“ Червената планета. Вярно е, че не е същото. Но с напредъка на науката мозъкът ни няма да може да прави разликата: стимулите, които ще получава, ще са същите като от реалността.

Виртуалната реалност отнема свободата и приковава човека към някакъв симулатор. Както във филма „Матрицата“, хората могат да бъдат сведени до мозък във вана, закачен с жици към машина.

ПРОБЛЕМ 4: ИДЕНТИЧНОСТ И ИНДИВИДУАЛНОСТ

Ако човек има пълен достъп до знанието на цялото човечество, ако има и пълен достъп до професионални умения, които би могъл да усвои просто като ги „свали“ на своята разширена външна памет от някаква обща мрежа, тогава какво определя неговата идентичност и индивидуалност? Биологически индивидуалността ни е заложена в ДНК-то, ретината, пръстовите отпечатащи и т.н. Но на този биологичен носител ще може да се „качи“ всякакво социално съдържание – от ловец и рибар, до философ и учен. И ако човек реши често да се променя – ту да е рибар, ту да е философ или нещо друго – кой ще е маркерът на неговата идентичност? Биологичният хардуер или социалният „софтуер“, който е натоварен на него?

Нещо повече, този, който произвежда заготовките, ще може да манипулира и дори да предопределя избора на индивидите. Политическият проблем тук не е за „Големия брат“, който винаги те гледа, а за „Големия Супер брат“, който знае кой си по-добре от самия теб, който е написал кода, програмата на твоето собствено „Аз“. Идентичността, както и частната сфера, стават почти невъзможни в радикалните варианти на нашето бъдеще.

ПРОБЛЕМ 5: ДЕМОКРАЦИЯ И МАНИПУЛАЦИЯ

И днес на базата на петдесетина лайка във Фейсбук може да бъдат изградени профили на всеки от нас, които да предвиждат по-добре от самите нас собственото ни поведение. Представете си до какво може да доведе натрупването на гигантска социална и биометрична информация за всеки. Отговор: до изключително точни предвиждания на решенията и предпочитанията на всеки.

Така във всеки един момент правителството ще знае кой какво предпочита, но също така дали е лоялен и дали на него може да се разчита. Въпросът е кой ще притежава и ще има достъп до тази информация? И как и за какво ще я използва? Събитията от последните години показаха, че хората все по-трудно разбират логиката на собствения си политически избор. „Кембридж аналитика“ бяха обвинени, че те са конструирали емоционалните профили, чрез които някои политици успяха да изградят неочаквани мнозинства по време на избори и референдуми. Ролята на тази компания е силно преувеличена, но тя ни показва как биха могли да изглеждат политическите кампании на бъдещето. Бъдещето е вече тук.

Даниел Смилов, *Бъдещето е вече тук (адаптация)*, Култура, 13.05.2018

- Даниел Смилов е политолог и доцент по теория на политиката в катедра „Политология“ на СУ „Св. Климент Охридски. Автор е на редица академични публикации и множество статии в българските периодични издания.

Въпроси (100 точки)

Първа част (30 /100)

1. Какво е значението на думите и на изразите в текста?

- а) антихуманна реалност 1 точка
- б) утопия 1 точка
- в) лоялен 1 точка
- г) манипулация 1 точка
- д) референдум 1 точка

2. Според автора, трансхуманното бъдеще ще застраши основните политически идеали на обществото. Кои са тези „основни идеали“, за които се говори в текста? 5 точки

3. Авторът твърди, че „сливането между човека и машината“ ще наложи неравенство. Обяснете защо? 5 точки

4. Съгласни ли сте, че изкуственият интелект ще направи много хора „излишни“? 5 точки

5. Мислите ли като автора, че „идентичността, както и частната сфера, стават почти невъзможни в радикалните варианти на нашето бъдеще“? 5 точки

6. Съгласни ли сте с автора, че през последните години „ хората все по-трудно разбират логиката на собствения си политически избор.“ 5 точки

Втора част (30/100)

„Виртуалната реалност отнема свободата...”

Какво е вашето мнение? Обяснете защо. (около 100 думи)

Трета част (40/100)

Напишете съчинение (минимум 300 думи) на една от следните теми:

1. Бъдещето е вече тук.

или

2. Една година почивка след завършване на средното образование – полезно или просто загуба на време? Не забравяйте да аргументирате и двете възможности.